

2018

MƏHKƏMƏ EKSPERTİZASI

Tədris-metodik vəsait

əyni təhsil üzrə

(bakalavr hazırlığı üçün)

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ**

P O L İ S   A K A D E M İ Y A S I

MƏHKƏMƏ EKSPERTİZASI

Tədris-metodik vəsait

əyani təhsil üzrə
(bakalavr hazırlığı üçün)

İxtisas: hüquqşünaslıq 050212

DİN-in Polis Akademiyası Elmi Şurasının
14 may 2018-ci tarixli 3 nömrəli
protokolu ilə çap olunmasına icazə verilmişdir.

B A K I- 2019

**Məhkəmə ekspertizası fənni üzrə Tədris-metodik vəsait
Polis Akademiyasının «Kriminalistika» kafedrasında
hazırlanmışdır.**

Tərtib etdilər:

«Kriminalistika» kafedrasının rəisi, polis polkovniki, h.ü.f.d.,
dosent Allahverdi Mahmudov

“Kriminalistika” kafedrasının baş müəllimi, polis
polkovnik-leytenantı Rasim İsaqov

Elmi redaktorlar:

DİN-in Polis Akademiyasının rəisi, polis general-
mayoru, hüquq üzrə elmlər doktoru, dosent Nazim Əliyev

Polis Akademiyası rəisinin tədris və elmi işlər üzrə
müavini, polis polkovniki, h.e.d., professor
Mahir Əhmədov

Rəy verənlər:

Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə
Ekspertizası Mərkəzinin “Əlyazmalar və səs-lərin
ekspertizası şöbəsi”-nin rəisi, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru
Elçin İsmayılov

Azərbaycan Respublikası DİN-in Polis Akademiyasının
“Cinayət hüququ” kafedrasının rəisi, polis polkovniki,
h.ü.f.d., dosent İmrəli Məmmədli

GİRİŞ

Məhkəmə ekspertizası fənni üzrə tədris-metodik vəsaitdə seminar dərsləri üçün nəzərdə tutulmuş vaxt ərzində tədris olunan mövzunun mahiyyətini və strukturunu, həmçinin kursantlara məhkəmə ekspertizası sahəsində zəruri biliklərin, bacarıqların və vərdişlərin həcmi müəyyənləşdirir.

Tədris-metodik vəsaitdə zəruri mövzuların siyahısı, onların öyrənilməsi ardıcılığı və tədris məşğələlərinin mahiyyəti, həcmi müəyyən edilmiş, həmçinin fənnin metodik təminatı - tədris metodiki sənədlər, tövsiyə edilmiş əsas və əlavə ədəbiyyat siyahısı, digər metodik materiallar da nəzərdə tutulmuşdur. Fənnin öyrənilməsi tədris proqramında nəzərdə tutulmuş mühazirə, seminar dərsləri vasitəsi ilə həyata keçirilir. Seminar dərslərində əsasən mövzu üzrə nəzəri və təcrübi əhəmiyyət kəsb edən məsələlər müzakirə olunur. Məhkəmə ekspertizasını bilmək və cinayətkarlıqla mübarizədə onun imkanlarından istifadə etmək bacarığı hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının peşə hazırlığında zəruri şərt sayılır. Ona görə də "Məhkəmə ekspertizası" fənninin öyrənilməsində əsas məqsəd kursantlara cinayətlərin açılmasında, araşdırılmasında və qarşısının alınmasında müvafiq tədqiqatların keçirilməsinin üsul və metodların istifadə edilməsi ilə bağlı nəzəri bilikləri, təcrübi vərdişləri və bacarıqları aşılamaqdan ibarətdir.

"Məhkəmə ekspertizası" kursunun öyrənilməsində kursantlar aşağıdakıları bilməlidirlər:

- Məhkəmə ekspertizasının ümumi nəzəriyyəsi;
- Məhkəmə ekspertizasının hüquqi əsasları;
- Ekspert idarələri və onların quruluşu;

- Məhkəmə ekspertizasının sinifləri, qrupları, növləri, növdaxili ekspertizaları, onların obyektləri və vəzifələri;
- Məhkəmə ekspertizasının təyin edilməsi və keçirilməsi qaydaları;
- Ekspertizanın keçirilməsi üçün materialların hazırlanması;
- Tədqiqat üçün nümunələrin götürülməsi;
- Ekspert tədqiqatının mərhələləri, metodları və metodikası;
- Ekspert rəyi və onun qiymətləndirmə meyarları;
- Məhkəmə ekspertizasının cinayətlərin açılmasında, araşdırılmasında və qarşısının alınmasında əhəmiyyəti.

«Məhkəmə ekspertizası» fənni üzrə tədris kursunun materialları DİN-in Polis Akademiyasının tədris planına uyğun olaraq mühazirələrdə, seminarlarda və sərbəst hazırlıq saatlarında öyrənilir.

TEMATİK PLAN

sıra №	Tədris kursunun bölmə və mövzularının adı	Cəmi saatlar	Məşğələlərin növünə görə saatların miqdarı		
			Mühazirə	Seminar	kollokvium
	Ümumi hissə				
	<i>I bölmə.</i>				
	Məhkəmə ekspertizasının nəzəri və metodoloji əsasları.				
1.	Məhkəmə ekspertizasının anlayışı, predmeti, obyektləri, vəzifələri və təsnifatı. Ekspert idarələri və onların quruluşu.	2	2		
2.	Məhkəmə ekspertizasının təyin edil-məsinin əsasları və keçirilməsi qaydaları.	4	2	2	
	Xüsusi hissə				
	<i>II bölmə</i>				
	Kriminalistik ekspertizalar sinfi.				
3.	Məhkəmə-trasoloji ekspertiza.	6	4	2	
	Kollokvium	2			2
4.	Məhkəmə-ballistik, məhkəmə partlayış-texniki, soyuq və digər silah ekspertizaları.	6	4	2	
5.	Məhkəmə-xətsünaslıq və məhkəmə müəllifşünaslıq ekspertizaları.	2	2		
6.	Sənədlərin məhkəmə-texniki, məhkəmə fototexniki və məhkəmə-portret ekspertizaları.	2	2		
	Kollokvium	2			2
7.	Materialların, maddələrin və məlu-matların kriminalistik ekspertizası.	4	4		
	<i>III bölmə.</i>				
	Digər məhkəmə ekspertiza sinifləri.				
8.	Məhkəmə-ekoloji, məhkəmə-iqtisad və məhkəmə-kənd təsərrüfatı ekspertiza sinifləri.	2	2		
9.	Məhkəmə mühəndis-nəqliyyat, məhkəmə mühəndis-texniki, məhkəmə mühəndis-texnoloji ekspertiza sinifləri.	6	4	2	
	Kollokvium	2			2
10.	Məhkəmə-tibbi və psixofizioloji, məhkəmə-bioloji ekspertiza sinifləri.	5	4	1	
	C ə m i:	45	30	9	6

Mövzu № 2. Məhkəmə ekspertizasının təyin edilməsinin əsasları və keçirilməsi qaydaları.

Vaxt-2 saat

Seminar məşğələsi-2 saat

Seminar məşğələsinin sualları

1. Ekspertizanın təyin edilməsinin hüquqi əsasları, ekspertin hüquq və vəzifələri. Ekspertizanın təyin edilməsinin məcburi halları.
2. Kriminalistik eyniləşdirmənin əlamətləri. Eyniləşdirmə tədqiqatının mərhələləri. Ekspert tədqiqatının mərhələləri.
3. Ekspert rəyi, onun quruluşu və qiymətləndirmə meyarları.

Seminarın keçirilməsinin ümumi qaydası və tədris vaxtının təqribi bölgüsü:

- 1.Kursantların dərəcə davamiyyətinin və hazırlığının yoxlanılması _____ 5 dəq.
- 2.Müəllimin giriş sözü _____ 5 dəq.
- 3.Birinci sualın müzakirəsi _____ 25 dəq.
- 4.İkinci sualın müzakirəsi _____ 30 dəq.
- 5.Üçüncü sualın müzakirəsi _____ 20 dəq.
- 6.Məşğələnin yekunu, tövsiyələrin verilməsi və kursantların biliyinin qiymətləndirilməsi _____ 5 dəq.

Seminarın keçirilməsi metodikası:

Kursantların dərəcə davamiyyətinin və hazırlığının yoxlanılması zamanı məşğələdə iştirak edənlərin sayı, həmçinin dərəcə iştirak etməyənlər və bunun səbəbləri, mövzu üzrə mühazirədə iştirak edə bilməyənlər, eyni

zamanda, seminar suallarının onlara aydın olub-olmaması müəyyən edilir. Məşğələnin əvvəlində yaranan sualları çalışmaq lazımdır ki, digər kursantlar cavablandırsınlar, əgər heç kim cavablandıra bilmirsə onda müəllim tərəfindən cavablandırılır.

Giriş sözündə müəllim məşğələdə müzakirəyə çıxarılmış sualların qısa mahiyyətini açıqlayır, onların əsas məqamlarına toxunaraq cavabın ardıcılığını müəyyənləşdirir.

Birinci sualın müzakirəsində ekspertizanın təyin edilməsinin hüquqi əsasları. Ekspertizanın təyin edilməsinin məcburi halları.

Ekspertizanın təyin edilməsi haqqında qərar (qərardad) və onun hissələri(giriş, təsviri və nəticə). Ekspertiza təyin edilməsi haqqında qərara göstərilən tələblər. Ekspertizanın keçirilməsi üçün materialların hazırlanması və onlara göstərilən tələblər. Tədqiqat üçün nümunələrin götürülməsinin şərtləri. Tədqiqat üçün götürülən nümunələrin növləri. Müstəntiqin qərarı əsasında tədqiqat üçün nümunələrin götürülməsi. Tədqiqat üçün nümunələrin götürülməsi protokolu. Ekspertin istintaq hərəkətlərində iştirakının prosessual aspektləri və əhəmiyyəti.

Ekspertin hüquq və vəzifələri. Ekspertə etiraz etmə halları. Ekspertizanın təyin edilməsi və aparılması zamanı şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin hüquqları. Ekspert idarələrində, ondan kənarında ekspertizanın aparılması və digər məsələlərə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Sual üzrə iki kursantın dinlənməsi məqsəduyğundur.

İkinci sual üzrə kriminalistik eyniləşdirmənin anlayışı, növləri, obyektləri. Eyniləşdirmə əlamətləri və onların təsnifatı. Eyniləşdirmə tədqiqatının mərhələləri.

Ekspert tədqiqatının hazırlıq mərhələsi və onun mahiyyəti. Ekspert tədqiqatının tədqiqedici mərhələsinin mahiyyəti. Ekspert təcrübələri və onlara göstərilən ümumi tələblər ətraflı müzakirə olunmalıdır,

Üçüncü sual üzrə ekspert rəyinin anlayışı, quruluşu və növləri. Ekspert rəyinin girişi, tədqiqedici və nəticə hissələrinin mahiyyəti.

Ekspert rəyinin qiymətləndirmə meyarları. Ekspertizanın təyin edilməsi zamanı qanunun tələblərinə riayət olunması. Tədqiq olunan maddi sübutların, nümunələrin həqiqiliyinin və kifayət qədər olmasının yoxlanılması. Ekspert metodikasının elmi əsaslılığını və tətbiqinin qanunauyğunluğunun qiymətləndirilməsi. Ekspert rəyinin tamlığının yoxlanılması və qiymətləndirilməsi. Ekspert tədqiqatının gedişatının və nəticələrinin məntiqi əsaslığının qiymətləndirilməsi. Ekspert tədqiqatı nəticələrinin cinayət işinə aidiyyətinin yoxlanılması. Ekspert tədqiqatı nəticələrinin cinayət işi üzrə mövcud maddi sübutlarla uyğunluğunun yoxlanılması. Ekspertin dindirilməsi ilə bağlı məsələlərin müzakirəsi məqsədəuyğundur.

Yoxlama sualları.

1. Ekspertizanın təyin edilməsinin hüquqi əsasları.
2. Ekspertizanın təyin edilməsinin məcburi halları.
3. Ekspertizanın təyin edilməsi haqqında qərarın mahiyyəti.
4. Ekspertiza təyin edilməsi haqqında qərara göstərilən tələblər.
5. Ekspertizanın keçirilməsi üçün materialların hazırlanması və onlara göstərilən tələblər.
6. Tədqiqat üçün nümunələrin götürülməsinin şərtləri.
7. Tədqiqat üçün götürülən nümunələrin növləri.

8. Müstəntiqin qərarı əsasında tədqiqat üçün nümunələrin götürülməsi.
9. Ekspertin hüquq və vəzifələri.
10. Kriminalistik eyniləşdirmənin anlayışı, növləri, obyektləri.
11. Eyniləşdirmə əlamətləri və onların təsnifatı.
12. Eyniləşdirmə tədqiqatının mərhələləri.
13. Ekspert tədqiqatının hazırlıq mərhələsi və onun mahiyyəti.
14. Ekspert tədqiqatının mərhələləri və onların mahiyyəti.
15. Ekspert rəyinin anlayışı, quruluşu və növləri.
16. Ekspert rəyinin hissələrinin mahiyyəti.

Referat

Məhkəmə ekspertizasının təyin edilməsinin prosessual əsasları.

Ekspertizanın təyin edilməsi haqqında qərarın mahiyyəti və qərara göstərilən tələblər.

Terminoloji tapşırıq

«ekspertin müstəqilliyi», «ekspert rəyi», «müqayisəli tədqiqat üçün nümunələr», «eyniləşdirmə əlaqələri», «eyniləşdirmə sahəsi».

Əsas ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının CPM mad: 97, 127, 264-272,331.
2. «Dövlət məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti haqqında» Azərbaycan Respublikasının 18 noyabr 1999-cu il tarixli Qanunu.
3. Sarıcalinskaya K.Q. Kriminalistika. Ali məktəblər üçün dərslik. Bakı, 1999.

4. Sarıccalinskaya K.Q., Cavadov F.M., Mahmudov A.M., Əliyev B.Ə. «Məhkəmə ekspertizası». Dərs vəsaiti. Bakı, 2003.
5. Abbasova F.M. Yeni prosesual qanunvericilik və məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti. Bakı, 2000.

Əlavə ədəbiyyat

1. İstintaq taktikası. K.Q. Sarıcalinskayanın redaktəsi ilə. Ali məktəblər üçün dərs vəsaiti. Bakı, 1991
2. Müəlliflər kollektivi. Məhkəmə ekspertizası sxemlər albomu. Bakı, 2007, səh.18-25.
3. Mahmudov A.M., Əliyev B.Ə. Kriminalistika:sxemlər, şərhlər, terminlər (tədris-metodik-vəsait) Bakı, 2013, səh,44-57.
4. Россинская Е.Р. Судебная экспертиза в уголовном, гражданском и арбитражном процессе. Москва, 1996.
5. Белкин Р.С. Криминалистика. Учебник. Москва, 2000.
6. Эксархопуло А.А. Криминалистика в схемах и иллюстрациях. Учебное пособие. Санкт – Петербург, 2002.

Mövzu № 3. Məhkəmə-trasoloji ekspertiza.

Vaxt-2 saat
Seminar məşğələsi-2 saat

Seminar məşğələsinin sualları

1. Məhkəmə-trasoloji ekspertizasının mahiyyəti, növləri və vəzifələri.
2. İnsan izlərinin (əl-barmaq, ayaq, diş, dodaq, dırnaq, qan və s.) məhkəmə-trasoloji ekspertizası.
3. Alət və vasitələri izlərinin, nəqliyyat vasitələri izlərinin, bağlayıcı mexanizmlərin, siqnal qurğularının və heyvan izlərinin məhkəmə-trasoloji ekspertizası.

Seminarın keçirilməsinin ümumi qaydası

və tədris vaxtının təqribi bölgüsü:

- 1.Kursantların dərslə davamiyyətinin və hazırlığının yoxlanılması_____5 dəq.
- 2.Müəllimin giriş sözü _____5 dəq.
- 3.Birinci sualın müzakirəsi _____20 dəq.
- 4.İkinci sualın müzakirəsi_____30 dəq.
- 5.Üçüncü sualın müzakirəsi_____25 dəq.
- 6.Məşğələnin yekunu, tövsiyələrin verilməsi və kursantları biliyinin qiymətləndirilməsi_____5 dəq.

Seminarın keçirilməsi metodikası:

Kursantların dərslə davamiyyətinin və hazırlığının yoxlanılması zamanı məşğələdə iştirak edənlərin sayı, həmçinin dərslə iştirak etməyənlər və bunun səbəbləri, mövzu üzrə mühazirədə iştirak edə bilməyənlər, eyni zamanda seminar suallarının onlara aydın olub-olmaması müəyyən edilir. Məşğələnin əvvəlində yaranan sualları

çalışmaq lazımdır ki, digər kursantlar cavablandırınsınlar əgər heç kim cavablandıra bilmirsə onda müəllim tərəfindən cavablandırılır.

Giriş sözündə müəllim məşğələdə müzakirəyə çıxarılmış sualların qısa mahiyyətini açıqlayır, onların əsas məqamlarına toxunaraq cavabın ardıcılığını müəyyənləşdirir.

Birinci sualın müzakirəsində məhkəmə trasoloji ekspertizasının mahiyyəti və metodikasının əsas müddəaları, məhkəmə-trasoloji ekspertizasının növləri, obyektləri və vəzifələri müzakirə olunmalıdır.

İkinci sual üzrə daktiloskopik ekspertizanın mahiyyəti, obyektləri və vəzifələri. Daktiloskopik ekspertizasının həll etdiyi eyniləşdirmə və diaqnostik xarakterli suallar. Daktiloskopik ekspertizanın keçirilməsi üçün materialların hazırlanması. Əlin ovuc hissəsinin morfoloji xüsusiyyətləri. Əl-barmaq izlərinin ümumi və xüsusi əlamətləri, daktiloskopik ekspert metodikalarının əsasları Məhkəmə-poroskopik və edjoskopik tədqiqatının mahiyyəti.

İnsan ayaq izlərinin məhkəmə-trasoloji ekspertizasının obyektləri. İnsan ayaq izlərinin ekspertizası üçün materialların hazırlanması. İnsan ayaq izlərinin tədqiqində istifadə olunan metodlar - modelləşdirmə, fotosəkilçəkmə, müqayisə, mikroskopiya, eksperiment və.s. insan ayaq izlərinin ekspertizasında həll olunan eyniləşdirmə və diaqnostik xarakterli məsələlər.

İnsanın diş izlərinin trasoloji ekspertizası və həmin ekspertizaya materialların hazırlanması. Dişlərin eyniləşdirmə əlamətlərinin təsnifatı. Diş izlərinin tədqiqində həll olunan suallar. Dodaq, dırnaq izlərinin məhkəmə-trasoloji ekspertizası üçün materialların

hazırlanması. Qan izlərinin məhkəmə- trasoloji ekspertizası, ətraflı müzakirə olunmalıdır. Sual üzrə iki kursantın dinlənilməsi məqsədəuyğundur.

Üçüncü sual üzrə sındırma alət və vasitələri izlərinin trasoloji (mexonoskopik) ekspertizası. Alət və vasitələri izlərinin tədqiqi üçün ekspertə təqdim olunan materiallar. Bağlayıcı mexanizmlərin və signal qurğularının məhkəmə-trasoloji ekspertizası.

Nəqliyyat trsoloji ekspertizası, onun obyektləri və tədqiqata təqdim olunan materiallar. Tamın hissələr üzrə eyniləşdirilməsi. Heyvan ayaq izlərinin trasoloji ekspertizası təhlil olunmalıdır.

Yoxlama sualları.

1. Məhkəmə trasoloji ekspertizasının mahiyyəti.
2. Məhkəmə-trasoloji ekspertizasının növləri və obyektləri.
3. Daktiloskopik ekspertizanın obyektləri və vəzifələri.
4. Əl-barmaq izlərinin ümumi və xüsusi əlamətləri.
5. Məhkəmə-poroskopik və edcioskopik tədqiqatının mahiyyəti.
6. İnsan ayaq izlərinin məhkəmə-trasoloji ekspertizasının obyektləri.
7. İnsan ayaq izlərinin ekspertizası üçün materialların hazırlanması.
8. İnsan ayaq izlərinin tədqiqində istifadə olunan metodlar.
9. İnsanın diş izlərinin trasoloji ekspertizasının mahiyyəti.
10. Qan izlərinin məhkəmə - trasoloji ekspertizasının mahiyyəti.

11. Sındırma alət və vasitələri izlərinin trasoloji ekspertizasının mahiyyəti.
12. Nəqliyyat trasoloji ekspertizasının mahiyyəti.
13. Heyvan ayaq izlərinin trasoloji ekspertizası.

Fabula.

14 may 2018-ci il tarixdə, saat 14-18 radələrində naməlum şəxs Bakı şəh. Yasamal rayonu A.Məmmədov küçəsi 38 ünvanında yerləşən, 46-cı mənzilin qapısını sındıraraq içəri daxil olmuş və vətəndaş R.Səlimovun 45 000 AZN məbləğində şəxsi əmlakını oğurlamışdır. Hadisə yerinə baxış zamanı evin mətbəxində yerləşən "Hitaçı" markalı soyuducunun qapısının üzərində sağ ələ məxsus iki əl-barmaq izi aşkar edilərək götürülmüşdür.

Tapşırıq

Hadisə yerindən götürülmüş əl-barmaq izləri üzrə hansı növ ekspertiza təyin edilir və ekspert qarşısında hansı suallar qoyulur. (Bu barədə ekspertizanın təyini haqqında qərarın təsviri və nəticə hissəsini tərtib edin).

Referat

İnsan izlərinin məhkəmə-trasoloji ekspertizası.

Qan izlərinin məhkəmə - trasoloji ekspertizası.

Nəqliyyat trasoloji ekspertiza.

Terminoloji tapşırıq

«trasologiya», «poroskopiya», «edcioskopiya», «modelləşdirmə metodu», «fleksor xətlər», «homeoskopiya», «addım məsafəsi», «pəncənin dönmə bucağı».

Əsas ədəbiyyat

1. Sarıcalinskaya K.Q., Cavadov F.M., Mahmudov A.M., Əliyev B.Ə. «Məhkəmə ekspertizası». Dərs vəsaiti. Bakı, 2003.
2. Sarıcalinskaya K. Q., «Kriminalistika». Ali məktəblər üçün dərslik. Bakı, 1999.
3. Mahmudov A.M., Əliyev B.Ə. «Kriminalistika» sxemlər albomu. Bakı, 2003.
4. Müəlliflər kollektivi. Məhkəmə ekspertizası sxemlər albomu. Bakı, 2007, səh.35-53.
5. Müəlliflər kollektivi. Daktiloskopıyanın cinayətlərin açılmasında və araşdırılmasında rolu, Polis Akademiyası Bakı, 2013.
6. Cabbarova Ç, Məmmədli A, Hacıyev H, Rzayev K. Əl izlərinin eyniləşdirmə tədqiqatının metodikası Bakı 2013.

Əlavə ədəbiyyat

1. Cavadov F.M., Əfəndiyev E.M., Məhkəmə ekspertizası qarşısında qoyulan sualların nümunəvi siyahısı. Bakı, 1998.
2. Авторский коллектив Дактилоскопическая экспертиза, КГУ. Красноярск – 1990.
3. Моисеева А.Р. Комплексное криминалистическое исследование потожировых следов человека. Москва, 2000.
4. Корниенко Н.А. Следы человека в криминалистике. Санкт-Петербург, 2001.
5. Трасология Справочник криминалиста. Том 1. Гомеоскопия. Волгоград, 1997.
6. Трасология Справочник криминалиста. Том 2. Мехоноскопия. Волгоград, 1997.
7. Филькова О.Н. Справочник эксперта – криминалиста. Москва, 2001.

Mövzu № 4. Məhkəmə-ballistik, məhkəmə partlayış- texniki, soyuq və digər silah ekspertizaları.

Vaxt-2 saat

Seminar məşğələsi-2 saat

Seminar məşğələsinin sualları

1. Məhkəmə-ballistik ekspertizasının mahiyyəti, obyektləri, növləri və vəzifələri. Odlu silahların, döyüş sürsatlarının, atəş izlərinin və atəş şəraitinin ekspertizası.
2. Partlayıcı qurğuların, partlayıcı maddələrin və partlayış izlərinin (məhsullarının) ekspertizası.
3. Soyuq silahların və qaz silahlarının ekspertizasının mahiyyəti, obyektləri, növləri və vəzifələri.

Seminarın keçirilməsinin ümumi qaydası və tədris vaxtının təqribi bölgüsü:

1. Kursantların dərslə davamiyyətinin və hazırlığının yoxlanılması _____ 5 dəq.
2. Müəllimin giriş sözü _____ 5 dəq.
3. Birinci sualın müzakirəsi _____ 30 dəq.
4. İkinci sualın müzakirəsi _____ 25 dəq.
5. Üçüncü sualın müzakirəsi _____ 20 dəq.
6. Məşğələnin yekunu, tövsiyələrin verilməsi və kursantları cavablarının qiymətləndirilməsi _____ 5 dəq.

Seminarın keçirilməsi metodikası:

Kursantların dərslə davamiyyətinin və hazırlığının yoxlanılması zamanı məşğələdə iştirak edənlərin sayı, həmçinin dərslə iştirak etməyənlər və bunun səbəbləri, mövzu üzrə mühazirədə iştirak edə bilməyənlər, eyni zamanda seminar suallarının onlara aydın olub-olmaması müəyyən edilir. Məşğələnin əvvəlində yaranan sualları

çalışmaq lazımdır ki, digər kursantlar cavablandırınsınlar, əgər heç kim cavablandıra bilmirsə onda müəllim tərəfindən cavablandırılır.

Giriş sözündə müəllim məşğələdə müzakirəyə çıxarılmış sualların qısa mahiyyətini açıqlayır, onların əsas məqamlarına toxunaraq cavabın ardıcılığını müəyyənləşdirir.

Birinci sualın müzakirəsində məhkəmə-ballistik ekspertizasının mahiyyəti, predmeti, obyektləri, növləri və vəzifələri.

Odlu silahların və döyüş sursatlarının tədqiqi. Odlu silahların və döyüş sursatlarının tədqiqində eksperimental nümunələrin alınması. Tədqiqatın aparılması üçün hamar lüləli ov tüfənglərindən eksperimental mərmilərin alınması. Odlu silahın hissə və mexanizmlərinin giliz və güllə üzərində saxladıkları izlər. Giliz və gülləyə görə odlu silahın eyniləşdirilməsi. Giliz, güllə, mərmə, karteçlərin və s. ekspertizası. Odlu silahın tədqiqində həll olunan əsas məsələlər. Döyüş sursatlarının tədqiqində həll olunan məsələlər. Atılmış gilizə görə patronun növünün müəyyən edilməsində ekspert hərəkətlərinin ardıcılığı. Atılmış gülləyə görə yivli odlu silahın müəyyən edilməsində ekspert hərəkətlərinin ardıcılığı. Güllənin uçuş xəttinin müəyyən edilməsi. Atəşin əlavə faktorları olan barıt və metal hissəciklərinin atəşdən sonra mərmilər(güllələr) vasitəsilə müəyyən məsafələrə aparılmasının nəzəri və metodiki əsasları. Atəş məsafəsinin və silahın növünün atəşin tətbiqi izlərinə görə müəyyən edilməsi metodları. Atəş izlərinin tədqiqi zamanı həll edilən əsas məsələlər. Məhkəmə - ballistik ekspertin rəyinin müstəntiq və məhkəmə tərəfindən qiymətləndirilməsi məsələlərinə

xüsusi diqqət yetirilməlidir. Sual üzrə iki kursantın dinlənilməsi məqsədəuyğundur.

İkinci sualın müzakirəsində partlayış-texniki ekspertizasının mahiyyəti, obyektləri, növləri, partlayıcı qurğuların təsnifatı. Partlayış – texniki ekspertizasında həll olunan məsələlər, partlayış mexanizminin, partlayıcı qurğuların və maddələrin tədqiqində ekspert qarşısında qoyulan suallar, partlayıcı qurğunun növünün, hazırlanma və partlama üsullarının müəyyən edilməsi, partlayıcı maddələrin tərkibinin tədqiqi ətraflı müzakirə olunmalıdır,

Üçüncü sual üzrə soyuq silahın anlayışı və təsnifatı. Tiyəli və tiyəsiz soyuq silahlar konstruktiv əlamətləri, soyuq atıcı silahların təsnifatı, obyektləri, vəzifələri və cinayətlərin araşdırılmasında əhəmiyyəti, soyuq silahların tədqiqində həll olunan məsələlər, onların tədqiqat metodikası, qaz silahlarının ekspertizasının mahiyyəti, predmeti, obyektləri və vəzifələrinin müzakirəsi məqsədəuyğundur.

Yoxlama sualları.

1. Məhkəmə-ballistik ekspertizanın mahiyyəti və predmeti.
2. Məhkəmə-ballistik ekspertizanın obyektləri, növləri və vəzifələri.
3. Odlu silahların və döyüş sursatlarının tədqiqi.
4. Odlu silahların və döyüş sursatlarının tədqiqində eksperimental nümunələrin alınması.
5. Odlu silahın hissə və mexanizmlərinin giliz və güllə üzərində saxladığı izlər.
6. Giliz və gülləyə görə odlu silahın eyniləşdirilməsi.
7. Giliz, güllə, mərmə, karteclərin və s. ekspertizası.

8. Odlu silahın və döyüş sürsatlarının tədqiqində həll olunan məsələlər.
9. Güllənin uçuş xəttinin müəyyən edilməsinin üsulları.
10. Atəşin əlavə faktorları.
11. Məhkəmə partlayış-texniki ekspertizasının obyektləri və növləri.
12. Partlayıcı qurğuların təsnifatı.
13. Soyuq silahın anlayışı və təsnifatı.
14. Tiyəli və tiyəsiz soyuq silahların konstruktiv xüsusiyyətləri .
15. Soyuq atıcı silahların təsnifatı.
16. Qaz silahlarının ekspertizasının mahiyyəti.

Fabula

25 iyun 2017-ci il tarixdə vətəndaş Hüseynov Dəyanət Gülbala oğlu gecə saat 01 radələrində, Bakı şəhəri, Xəzər rayonu, Şimal Dres qəsəbəsi, Bağlar massivində yerləşən 18 sayılı marşrutun sonuncu dayanacağı yaxınlığında aralarında olan münaqişə zəmnində Qurbanova Adilə Vüsal qızına döş qəfəsindən özündə olan "Makarov" tapançası ilə iki dəfə atəş açaraq onu qəsdən öldürmüşdür. Hadisə yerindən bir ədəd makarov tapançası, iki ədəd makarov tapançasının gilizləri və meyitin bədənindən iki ədəd güllə aşkar edilmişdir.

Tapşırıq

Hadisə yerindən götürülmüş "Makarov" tapançası, gilizlər və meyitin bədənindən çıxarılmış güllələr üzrə hansı növ ekspertiza təyin edilir və ekspert qarşısında hansı suallar qoyulur. (Bu barədə ekspertizanın təyini haqqında qərarın təsviri və nəticə hissəsini tərtib edin).

Referat

Məhkəmə-ballistik ekspertizası.

Məhkəmə partlayış-texniki ekspertizası.

Soyuq silahların ekspertizası.

Terminoloji tapşırıq

«ballistika», «eksperimental atəş», «atəş məhsullarınən tədqiqində istifadə olunan atom-absorbiya analizi», «soyuq silah», «soyuq atıcı silah», «ballistik əmsal».

Əsas ədəbiyyat

1. Xidməti və mülki silah haqqında Azərbaycan Respublikasının 30.XII.1997-ci il tarixli Qanunu.
2. Sarıcalinskaya K.Q., Cavadov F.M., Mahmudov A.M., Əliyev B.Ə. «Məhkəmə ekspertizası». Dərs vəsati. Bakı, 2003.
3. Sarıcalinskaya K.Q. Kriminalistika. Ali məktəblər üçün dərslik. Bakı, 1999.
4. Cavadov F.M., Əfəndiyev E.M. Məhkəmə ekspertizası qarşısında qoyulan sualların nümunəvi siyahısı. Bakı, 1998.

Əlavə ədəbiyyat

1. Müəlliflər kollektivi. Kriminalistik texnika Bakı, 2016.
5. Ручкин В.А. Оружие и следы его применения. Москва, 2001.
6. Методики производства судебно-баллистических экспертиз. Москва, 1997.
7. Ручкин В.А. и др. Сборник примерных образцов заключений эксперта по судебно-баллистической экспертизе. Волгоград, 2002.
8. Филькова О.Н. Справочник эксперта-криминалиста. Москва, 2001.

9. Шляхов А.Р.Классификация судебных экспертиз и типизация их задач. Москва, 1977.
10. Белкин А.С.«Криминалистика. Москва, 2000.
11. Россинская Е.Р. Судебная экспертиза в уголовном, гражданском и арбитражном процессе. Москва, 1999.
12. Подшибякин А.С. Холодное оружие. Москва, 2002.

Мövzu № 9. Məhkəmə mühəndis-nəqliyyat, məhkəmə mühəndis texniki, məhkəmə mühəndis-texnoloji ekspertiza sinifləri.

Vaxt-2 saat

Seminar məşğələsi-2 saat

Seminar məşğələsinin sualları

1. Məhkəmə mühəndis-nəqliyyat ekspertizası sinfinin qrupları. Məhkəmə-avtotexniki ekspertizasının predmeti, növləri və vəzifələri.
2. Məhkəmə mühəndis-texniki ekspertizası sinfinin qrupları: yangın- texniki, elektrotexniki, tikinti – texniki, kompüter-texniki, əməyin texniki təhlükəsizliyi ekspertizalarının predmeti, obyektləri və vəzifələri.
3. Məhkəmə mühəndis-texnoloji ekspertizası sinfinin qrupları, onların növləri və vəzifələri.

Seminarın keçirilməsinin ümumi qaydası və tədris vaxtının təqribi bölgüsü:

- 1.Kursantların dərəcə davamiyyətinin və hazırlığının yoxlanılması _____ 5 dəq.
- 2.Müəllimin giriş sözü _____ 5 dəq.
- 3.Birinci sualın müzakirəsi _____ 25 dəq.

- 4.İkinci sualın müzakirəsi _____ 30 dəq.
5.Üçüncü sualın müzakirəsi _____ 20 dəq.
6.Məşğələnin yekunu, tövsiyələrin verilməsi və kursantları cavablarının qiymətləndirilməsi _____ 5 dəq.

Seminarın keçirilməsi metodikası:

Kursantların dərəcə davamiyyətinin və hazırlığının yoxlanılması zamanı məşğələdə iştirak edənlərin sayı, həmçinin dərəcə iştirak etməyənlər və bunun səbəbləri, mövzu üzrə mühazirədə iştirak edə bilməyənlər ,eyni zamanda seminar suallarının onlara aydın olub-olmaması müəyyən edilir. Məşğələnin əvvəlində çalışmaq lazımdır ki, yaranan sualları digər kursantlar cavablandırsınlar əgər heç kim cavablandıra bilmirsə onda müəllim tərəfindən cavablandırılır.

Giriş sözündə müəllim məşğələdə müzakirəyə çıxarılmış sualların qısa mahiyyətini açıqlayır, onların əsas məqamlarına toxunaraq cavabın ardıcılığını müəyyənləşdirir.

Birinci sualın müzakirəsində məhkəmə mühəndis-nəqliyyat ekspertizasının qrupları, onların növləri və vəzifələri.

Yol-nəqliyyat hadisələrinin ekspertizası qrupunun növləri. Nəqliyyat vasitəsinin texniki vəziyyətinin ekspertizası və onun vəzifələri. Yol-nəqliyyat hadisəsinin mexanizminin ekspertizası və onun vəzifələri. Sürücünün (hadisənin digər iştirakçılarının) psixofizioloji vəziyyətinin ekspertizası və onun vəzifələri.

Yol-nəqliyyat hadisələrinin ekspertizası üçün materialların hazırlanması və ekspertiza qarşısında qoyulan suallar.

Yol-nəqliyyat hadisələri üzrə ekspert tədqiqatının mərhələləri. Yol-nəqliyyat hadisələri üzrə ekspert rəyinin müstəntiq və məhkəmə tərəfindən qiymətləndirilməsi məsələlərinə xüsusi diqqət yetirilməlidir.

İkinci sual üzrə məhkəmə mühəndis-texniki ekspertizasının qrupları və onların növləri.

Yanğın-texniki ekspertiza və onun növləri vəzifələri. Yanğın-texniki ekspertizasının keçirilməsi üçün təqdim olunan materiallar və məlumatlar.

Elektrotexniki ekspertizasının predmeti, obyektləri və vəzifələri. Tikinti – texniki ekspertizasının predmeti, obyektləri və vəzifələri. Tikinti-texniki ekspertizasının keçirilməsi üçün təqdim olunan materiallar və məlumatların mahiyyəti ətraflı müzakirə olunmalıdır,

Üçüncü sual üzrə məhkəmə mühəndis-texnoloji ekspertizası sinfinin qrupları, onların növləri və vəzifələri. Məhkəmə partlayış-texnoloji ekspertizasının mahiyyəti, obyektləri və həll etdiyi məsələlər. Məhkəmə partlayış-texnoloji ekspertizasının keçirilməsi üçün təqdim olunan materiallar və məlumatlar.

Kompüter-texniki ekspertizasının predmeti, obyektləri və vəzifələri. Texniki-təhlükəsizlik ekspertizasının predmeti, obyektləri və ekspertizanın həll etdiyi məsələlər.

Məhkəmə mühəndis-texnoloji ekspertizasının mahiyyəti və qrupları. Məhkəmə-əmtəəşünaslıq ekspertizasının predmeti, növləri və vəzifələri. Sənaye məmulatları istehsalının müxtəlif sahələrindəki texnoloji proseslərin və materialların məhkəmə ekspertizası müzakirə olunmalıdır.

Yoxlama sualları.

1. Məhkəmə mühəndis-nəqliyyat ekspertizasının qrupları.
2. Məhkəmə mühəndis-nəqliyyat ekspertizasının növləri və vəzifələri.
3. Yol-nəqliyyat hadisələrinin ekspertizası qrupunun növləri.
4. Nəqliyyat vasitəsinin texniki vəziyyətinin ekspertizası və onun vəzifələri.
5. Yol-nəqliyyat hadisəsinin mexanizminin ekspertizası və onun vəzifələri.
6. Sürücünün (hadisənin digər iştirakçılarının) psixofizioloji vəziyyətinin ekspertizası və onun vəzifələri.
7. Məhkəmə mühəndis-texniki ekspertizasının qrupları və onların növləri.
8. Yanğın-texniki ekspertiza və onun növləri vəzifələri. Elektrotexniki ekspertizasının obyektləri.
9. Tikinti – texniki ekspertizasının obyektləri və vəzifələri.
10. Məhkəmə mühəndis-texnoloji ekspertizası sinfinin qrupları.
11. Məhkəmə partlayış–texnoloji ekspertizanın həll etdiyi məsələlər.
12. Kompüter-texniki ekspertizasının predmeti, obyektləri və vəzifələri.
13. Məhkəmə mühəndis-texnoloji ekspertizasının mahiyyəti və qrupları.
14. Məhkəmə-əmtəəşünaslıq ekspertizasının növləri və vəzifələri.

Fabula

12 may 2018-ci il tarixdə saat 02-00 radələrində şəxsiyyəti istintaqa məlum olmayan sürücünün idarə etdiyi VAZ 21-07 (dövlət nömrə qeydiyyat nişanı müəyyən olunmayıb) markalı avtomaşın Mərdəkan-Bakı istiqamətində hərəkət edərkən «Şağan» avtodayanacağıının qarşısında eni 12 metr olan asfalt örtüklü yolun keçid hissəsini keçən piyada 1980-cı il təvəllüdü Muradov Rövşən Salman oğlunu vurmuş və sonuncu aldığı bədən xəsarətlərindən xəstəxanada keçinmişdir. Naməlum sürücü idarə etdiyi VAZ 21-07 markalı avtomaşını hadisə yerindən 380 metr irəlidə "Qala" qəsəbəsində saxlayaraq ərazidən uzaqlaşmışdır. Hadisə yerində nəqliyyat vasitəsinin tormoz izləri və işıq farasının şüşə qırıntıları olan quru palçıq qalıqları aşkar edilərək götürülmüşdür.

Tapşırıq

Hadisə yerindən götürülmüş tormoz izləri, şüşə qırıqları və nəqliyyat vasitəsi üzrə üzrə hansı növ ekspertiza təyin edilir və ekspert qarşısında hansı suallar qoyulur. (Bu barədə ekspertizanın təyini haqqında qərarın təsviri və nəticə hissəsini tərtib edin).

Referat

Məhkəmə mühəndis-nəqliyyat ekspertizası.

Məhkəmə-avtotexniki ekspertiza.

Məhkəmə mühəndis-texniki ekspertiza.

Terminoloji tapşırıq

«kimyəvi metaloqrafik tədqiqat», «tam dayanma yolu», «sürücünün reaksiyası», «görünüş sahəsi», «tikinti-texniki

ekspertiza», «elektorotexniki ekspertiza», «mühəndis – texnoloji ekspertiza».

Əsas ədəbiyyat

1. Sarıcalinskaya K. Q., Çavadov F.M., Mahmudov A.M., Əliyev B. Ə. Məhkəmə ekspertizası. Dərs vəsaiti. Bakı, 2003.
2. Sarıcalinskaya K. Q. Kriminalistika. Ali məktəblər üçün dərslik. Bakı, 1999.
3. Cavadov F. M., Əfəndiyev E. M. Məhkəmə ekspertizası qarşısında qoyulan sualların nümunəvi siyahısı. Bakı, 1998.
4. Məhkəmə yangın-texniki ekspertizasının təyini və aparılması, Bakı, 2014.

Əlavə ədəbiyyat

1. Иларионов В.А. Экспертиза дорожно-транспортных происшествий. Москва, 1989.
2. Россинская Е. Р. Судебная экспертиза в уголовном, гражданском и арбитражном процессе. Москва, 1998.
3. Белкин Р. С. Криминалистика. Учебник . Москва , 2000.
4. Шляхов А.Р. Классификация судебных экспертиз и типизация их задач. Москва, 1977.
5. Евтюков С. Василев Я., Расследование и экспертиза дорожно транспортных происшествий. Санкт-Петербург, 2013.

Mövzu № 10. Məhkəmə-tibbi və psixofizioloji, məhkəmə-bioloji ekspertiza sinifləri.

Vaxt-1 saat

Seminar məşğələsi-1 saat

Seminar məşğələsinin sualları

1. Məhkəmə-tibbi ekspertizasının predmeti, obyektləri, metodları və həll etdiyi məsələlər.
2. Məhkəmə-psixoloji və məhkəmə-psixiatrik ekspertizalarının predmeti, obyektləri və vəzifələri. Bu növ ekspertizalarda həll olunan məsələlər.
3. Məhkəmə-bioloji ekspertizasının predmeti, obyektləri, qrupları, növləri və vəzifələri.

Seminarın keçirilməsinin ümumi qaydası və tədris vaxtının təqribi bölgüsü:

- 1.Kursantların dərəcə davamiyyətinin və hazırlığının yoxlanılması _____ 5 dəq.
- 2.Müəllimin giriş sözü _____ 5 dəq.
- 3.Birinci sualın müzakirəsi _____ 25 dəq.
- 4.İkinci sualın müzakirəsi _____ 30 dəq.
- 5.Üçüncü sualın müzakirəsi _____ 20 dəq.
- 6.Məşğələnin yekunu, tövsiyələrin verilməsi və kursantları cavablarının qiymətləndirilməsi _____ 5 dəq.

Seminarın keçirilməsi metodikası:

Kursantların dərəcə davamiyyətinin və hazırlığının yoxlanılması zamanı məşğələdə iştirak edənlərin sayı, həmçinin dərəcə iştirak etməyənlər və bunun səbəbləri, mövzu üzrə mühazirədə iştirak edə bilməyənlər, eyni zamanda seminar suallarının onlara aydın olub-olmaması

müəyyən edilir. Məşğəlinin əvvəlində yaranan sualları çalışmaq lazımdır ki, digər kursantlar cavablandırsınlar əgər heç kim cavablandıra bilmirsə onda müəllim tərəfindən cavablandırılır.

Giriş sözündə müəllim məşğələdə müzakirəyə çıxarılmış sualların qısa mahiyyətini açıqlayır, onların əsas məqamlarına toxunaraq cavabın ardıcılığını müəyyənləşdirir.

Birinci sualın müzakirəsində məhkəmə-tibbi ekspertiza, onun hüquqi və təşkilati əsasları, obyektləri, növləri, təyin olunmasının və keçirilməsinin prosessual qaydaları. Meyitlərin məhkəmə-tibbi ekspertizası. Canlı şəxslərin məhkəmə-tibbi ekspertizası. İş materialları və tibb işçilərinin peşə fəaliyyətlərində hüquqpozmalarla bağlı işlər üzrə məhkəmə-tibbi ekspertizalar. Maddi sübutların məhkəmə-tibbi ekspertizası: müayinə obyektləri, növləri, tədqiqat qaydaları və həll etdiyi məsələlərə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Sual üzrə iki kursantın dinlənilməsi məqsəduyğundur.

İkinci sual üzrə məhkəmə-psixoloji və məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının predmeti, obyektləri və vəzifələri. Məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının keçirilməsi üçün materialların hazırlanması. Məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının həll etdiyi məsələlər.

Məhkəmə-psixoloji ekspertiza və onun səlahiyyətləri: psixi inkişafın geri qalması və ya ləngiməsi; şəxsin aqressivliyi, emosionallığı, səbi-psixi proseslərin qeyri-sabitliyi və ya ifrat xarakterini göstərən əlamətlərin öyrənilməsi; hadisələri qavramaq, yadda saxlamaq və yada salmaq qabiliyyətinin öyrənilməsi və müəyyən edilməsi; zərər çəkənin hərəkətləri nəticəsində təqsirləndirilən şəxsə güclü emosional halın yarana bilməsini göstərən

əlamətlərin və emosional vəziyyətin müəyyən edilməsi; şəxsin öz hərəkətlərinin mahiyyətini dərk etmək və öz hərəkətlərinin idarə edə bilmək qabiliyyətinin psixi xəstəliklə bağlı olmadığına müəyyən edilməsi; davranışın psixoloji motivinin və mexanizminin müəyyən edilməsi; verilən ifadənin obyektivliyinə şübhə yarandıqda ifadə verən şəxsin psixi xüsusiyyətlərinin müəyyən edilməsi; suisidentin davranışına təsir etmiş psixoloji amillərin və onun psixi vəziyyətinin müəyyən edilməsi; şəxsin ekstremal şəraitdə davranışının şəraitə adekvat olmadığı halda onun psixi xüsusiyyətlərinin müəyyən edilməsi. Məhkəmə-psixioloji ekspertizasının həll etdiyi məsələlər ətraflı müzakirə olunmalıdır,

Üçüncü sual üzrə məhkəmə-bioloji ekspertizasının predmeti, obyektləri, qrupları və növləri. Məhkəmə-botaniki, məhkəmə-zooloji, məhkəmə-mikrobioloji, məhkəmə-entomoloji, məhkəmə-ixtioloji, məhkəmə-ornitoloji və odroloji ekspertizaları. Məhkəmə - bioloji ekspertizasının keçirilməsi üçün materialların hazırlanması. Məhkəmə-tibbi, məhkəmə-psixoloji, məhkəmə-psixiatrik, məhkəmə-bioloji ekspertizalarının cinayətlərin açılmasında, araşdırılmasında və qarşısının alınmasında əhəmiyyəti ilə bağlı məsələlərin müzakirəsi məqsədəuyğundur.

Yoxlama sualları.

1. Məhkəmə-tibbi ekspertizanın növləri, təyin olunmasının və keçirilməsinin prosessual qaydaları.
2. Meyitlərin məhkəmə-tibbi ekspertizası.
3. Canlı şəxslərin məhkəmə-tibbi ekspertizası.
4. Məhkəmə-psixoloji və məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının predmeti, obyektləri və vəzifələri.

5. Məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının keçirilməsi üçün materialların hazırlanması.
6. Məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının həll etdiyi məsələlər.
7. Məhkəmə-psixioloji ekspertizasının həll etdiyi məsələlər.
8. Məhkəmə-bioloji ekspertizasının predmeti və obyektləri.
9. Məhkəmə-bioloji ekspertizasının qrupları və növləri.
10. Məhkəmə-botaniki, məhkəmə-zooloji ekspertizaların mahiyyəti.
11. Məhkəmə-mikrobioloji, məhkəmə-entomoloji ekspertizaların mahiyyəti.
12. Məhkəmə-ixtioloji, məhkəmə-ornitoloji və odroloji ekspertizaların mahiyyəti.

Referat

Məhkəmə-tibbi ekspertiza.

Məhkəmə psixoloji ekspertiza.

Məhkəmə-psixiatrik ekspertiza.

Terminoloji tapşırıq

«məhkəmə-tibbi ekspertiza», «məhkəmə tibbi tanatologiya», «rentgenoqrafiya», «məhkəmə-psixiatrik ekspertiza», «ali bitkilər», «ibtidai bitkilər», «ixtiologiya», «orientologiya».

Əsas ədəbiyyat

1. Sarıcalinskaya K.Q., Cavadov F.M., Mahmudov A.M., Əliyev B.Ə. Məhkəmə ekspertizası. Dərs vəsaiti. Bakı, 2003.
2. Musayev Ş.M. Məhkəmə təbabəti. Dərslik. Bakı, 1999.

3. Əliyev B.H., Əmirşah E.O., Əliyev Q.H. Məhkəmə psixoloji ekspertizasının təşkilinə və keçirilməsinə dair metodik göstəriş. Bakı, 1993.
4. Köçərli Ə.S., Yaqubov Q.H. Baytarlıq və yeyinti məhsulların ekspert tədqiqi üçün materialların ekspertizaya hazırlanmasına dair. Metodik məktub. Bakı, 2002.
5. Cavadov F.M., Əfəndiyev E.M. Məhkəmə ekspertizası qarşısında qoyulan sualların nümunəvi siyahısı. Bakı, 1998.

Əlavə ədəbiyyat

1. Россинская Е.Р. Судебная экспертиза в уголовном, гражданском и арбитражном процессе. Москва, 1996.
2. Аверьянова Т.В., Россинская Е.Р. Энциклопедия судебной экспертизы, Москва, 1999.
3. Шляхов А.Р. и др. Классификация судебных экспертиз и типизация их задач. Москва, 1977.
4. Совместная научная работа по проблемам внедрения новых методик в практику судебной экспертизы как один из путей повышения квалификации специалистов. Материалы научно – практической конференции (18-19 июня 2001г.) Баку, 2001. ст. 220-228.

ƏDƏBİYYAT SYAHISI:

1. Azərbaycan Respublikası CPM. Bakı, 2000.
2. Azərbaycan Respublikası CM. Bakı, 2000.
3. «Dövlət məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti» haqqında Azərbaycan Respublikasının 18 noyabr 1999-cu il tarixli Qanunu.
4. AR DİN-in 16.10.2001-ci il tarixli 402 sayılı əmri.
5. Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların dövriyyəsi ilə mübarizə haqqında» 25 iyun 2005-ci il tarixli Azərbaycan Respublikasının Qanunu.
6. «Xidməti və mülki silah haqqında» Azərbaycan Respublikasının 30.XII.1997-ci il tarixli Qanun
7. Sarıcalinskaya K.Q. «Kriminalistika» Ali məktəblər üçün dərslik.Bakı, 1999.
8. Sarıcalinskaya K.Q., Cavadov F.M.,Mahmudov A.M., Əliyev B.Ə. «Məhkəmə ekspertizası». Dərs vəsaiti. Bakı, 2003.
9. Mahmudov A.M., Əliyev B.Ə. «Kriminalistika» sxemlər albomu. Bakı, 2003.
10. Müəllif kollektivi. Məhkəmə ekspertizası sxemlər albomu. Bakı, 2007.
11. Abbasova F.M. «Yeni prosesual qanunvericilik və məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti». Bakı, 2000.
12. Müəllif kollektivi. Daktiloskopıyanın cinayətlərin açılmasında və araşdırılmasında rolu. Polis akademiyası Bakı, 2013.
13. Cabbarova Ç, Məmmədli A, Hacıyev H, Rzayev K. Əl izlərinin eyniləşdirmə tədqiqatının metodikası Bakı 2013.

14. Cavadov F.M., Əfəndiyev E.M., «Məhkəmə ekspertizası qarşısında qoyulan sualların nümunəvi siyahısı». Bakı, 1998
15. Cavadov F.M., Ataşova R.H. «Sənədlərin məhkəmə-texniki ekspertizasının yaranması və inkişafı». Bakı, 1997.
16. «İstintaq taktikası». K.Q. Sarıcalinskayanın redaktəsi ilə Ali məktəblər üçün dərs vəsaiti. Bakı, 1991.
17. Mayılov Ü.A., Musayev H.Ə., Ələkbərov H.F., İbrahimova Ə.İ., Haçiyev Q.H. «Məhkəmə-xətsünaslıq ekspertizasına materialların hazırlanması». Bakı, 1999.
18. Müəllif kollektivi. Kriminalistik texnika Bakı, 2016.
19. Musayev H. və başqaları. Məhkəmə xətsünaslıq ekspertizası (metodik vəsait) Bakı, 2011.
20. Cavadov F., Məlikov Ə., Pənahov N. «Sənədlərin saxtalaşdırılması üsullarının müəyyən edilməsi» Bakı 2011.
21. Məhkəmə yangın-texniki ekspertizasının təyini və aparılması Bakı 2014.
22. Musayev Ş.M. «Məhkəmə təbabəti». Dərslik. Bakı, 1999.
23. Köçərli Ə.S., Yaqubov Q.H. «Baytarlıq və yeyinti məhsulların ekspert tədqiqi üçün materialların ekspertizaya hazırlanmasına dair». Metodik məktub. Bakı, 2002.
24. Əliyev B.H., Əmirşah E.O., Əliyev Q.H. «Məhkəmə psixoloji ekspertizasının təşkilinə və keçirilməsinə dair metodik göstəriş». Bakı, 1993.
25. Rzayev Q. «Mühasibat uçotu və audit». Dərs vəsaiti. Bakı, 2002.
26. Джавадов Ф.М. «Экспертная деятельность и развитие науки о судебной экспертизе». Баку, 1998.
27. Саханова Т.В. «Судебная экспертиза». Москва, 1999.

28. Криминалистика. Учебник. Том 1, под ред. А.М.Бастыркина Москва 2014, гл.1,2.
29. Джавадов Ф.М. «Частные теории судебной экспертизы». Баку, 1999.
30. Авторский коллектив «Дактилоскопическая экспертиза», КГУ. Красноярск – 1990.
31. Моисеева «Комплексное криминалистическое исследование потожировых следов человека». Москва, 2000.
32. Корниенко Н.А. «Следы человека в криминалистике». Санкт-Петербург, 2001.
33. Трасология «Справочник криминалиста». Том 1. Гомеоскопия. Волгоград, 1997.
34. Трасология «Справочник криминалиста». Том 2. Мехоноскопия. Волгоград, 1997.
35. Филькова О.Н. «Справочник эксперта – криминалиста». Москва, 2001.
36. Майлис Н.П. Судебная трасология. Учебник. Москва, 2003.
37. Белкин Р.С. «Криминалистика». Учебник. Москва, 2000.
38. Эскархопуло А.А. «Криминалистика в схемах и иллюстрациях». Учебное пособие. Санкт – Петербург, 2002.
39. Шляхов А.Р. «Классификация судебных экспертиз и типизация их задач». Москва, 1977.
40. Белкин Р.С. «Криминалистика». Учебник для вузов. Москва, 2001.
41. Кязимов Г.И., Меликов А.С., Мусаев Г.А. «Особенности Азербайджанского алфавита на базе латынской графики». Баку, 1997.
42. Галяшина Е.И., Смотров С.А., Шашкин С.Б., Молоков Э.П. Теория и практика судебной экспертизы. ЗАО издательский дом «Питер», 2003.
43. Ручкин В.А. «Оружие и следы его применения». Москва, 2001.

44. Методики производства судебно-баллистических экспертиз. Москва, 1997.
45. Ручкин В.А. и др. «Сборник примерных образцов заключений эксперта по судебно-баллистической экспертизе». Волгоград, 2002.
46. Россинская Е.Р. «Судебная экспертиза в уголовном, гражданском и арбитражном процессе». Москва, 1999.
47. Подшибякин А.С. Холодное оружие. Москва, 2002.
48. Смагоринский Б.П. «Портретная экспертиза». Волгоград, 1997.
49. Снетков В.А. «Портретная криминалистическая экспертиза по фотокарточкам». Москва, 1971.
50. Кочубей А.В. «Криминалистические исследование материалов, веществ и изделий». Волгоград, 2012.
51. Митричев В.С. «Криминалистическая экспертиза материалов, веществ и изделий». Саратов, 1980.
52. Авторский коллектив. Судебная экспертиза, Москва 2012.
53. Аверьянова Т.В., Россинская Е.Р. «Энциклопедия судебной экспертизы». Москва, 1999.
54. Резван С.В. «Подготовка и назначение экспертизы по делам о загрязнении атмосферного воздуха и водоёмов». Волгоград, 1982.
55. Шляхов А.Р. «Классификация судебных экспертиз и типизация их задач». Москва, 1977.
56. Дмитриенко Т.М., Чаадаев С.Г. «Судебная (правовая) бухгалтерия». Учебник. Москва.
57. Иларионов В.А. «Экспертиза дорожно-транспортных происшествий». Москва, 1989.
58. Евтюков С. Василев Я., Расследование и экспертиза дорожно транспортных происшествий. Санкт-Петербург 2013.
59. Аверьянова Т.В., Россинская Е.Р. «Энциклопедия судебной экспертизы», Москва, 1999